

Les fagteksten og marker underveis det du synes er interessante faglige poeng.

Førstehåndserfaring av problemer - hva betyr det og hvorfor er det så viktig?

Skaftun, Sønneland og Berge, 2023.

Lesesenteret, UiS / språkløyper.no



Illustrasjon: Matilda Wiklund

Mye av hverdagen til de fleste mennesker inneholder mange kjente situasjoner hvor vi handler av gammel vane og på rutine. Vi vet hva vi skal gjøre og hvordan, selv om vi ikke nødvendigvis kan sette ord på de mange kompetansene vi støtter oss til. Det er imidlertid ikke bare vaner og rutiner som fyller livene våre. Jevnt og trutt dukker det opp noe som ikke passer inn i forventningene, og som krever at vi stopper opp og må tenke oss om.

Disse problemene som dukker opp kan være irriterende og plagsomme, men de kan også inspirere til kreativ nytenking og ny innsikt. Uansett, når vi møter problemer som framstår som nye for oss, så må vi trø til, lete etter de rette verktøyene i verktøykassen, og kanskje til og med lage noen nye. Nye situasjoner og problemer er en helt egen type erfaring, som ikke kan prosesseres på autopilot, og som derfor også krever en annen form for engasjement.

I vitenskapelig aktivitet finner vi både plagsomme og inspirerende problemer, og da i større grad forstått som to sider av samme sak. De store og vanskelige spørsmålene er ikke noe man unngår, men snarere noe man trekkes mot som fluer mot fluepapir. Problemene pirrer og irriterer og kaller på oppmerksomhet, og hvis man finner en løsning eller kommer videre, så oppleves det gjerne som et kick. I norskfaget handler det ikke om å finne løsninger på miljøkrisen eller medisinske gjennombrudd. Vi leser og tolker tekster, og prøver å forstå tekstene og konteksten rundt dem bedre. Og når eller hvis vi plutselig forstår noe som var litt ubegripelig for et øyeblikk siden, så kommer kicket. I arbeidet med skjønnlitteratur møter vi tekster som gjør motstand mot å bli forstått, som gjør seg vanskelige, kunne vi si, men som

nettopp på denne måten inviterer oss til å finne veier inn i teksten, til å utforske mulige sammenhenger, tenke og oppleve underveis.

John Dewey er trolig et kjent navn, og mange tenker sikkert umiddelbart “learning by doing and reflection”. Slagordet peker mot betydningen av å skape sammenheng mellom den erfaringen elevene har med seg til skolen og det skolefagene har å by på. I det han kalte tradisjonell undervisning blir kunnskapsinnholdet formidlet av de som kan til de som skal lære. Læremidlene formidler det på sin måte, pakket inn og forsøksvis tilpasset en bestemt aldersgruppe. Spørsmål og oppgaver har i all hovedsak en fasit, som læreren rår over. Dewey viser til hvordan vi som mennesker engasjeres i møte med meningsfulle problemer, og spør så hvorfor vi ikke i større grad bygger undervisningen i skolen rundt det han kaller *førstehåndserfaring* av slike problemer. Tradisjonell undervisning formidler svarene på slike spørsmål, og tar dermed bort den ekstremt verdifulle og engasjerende førstehåndserfaringen.

En innledende invitasjon i litteraturarbeidet kan simpelthen være å lese en tekst, for så å åpne for diskusjon om hva teksten handler om. Det å formulere en åpen instruks til en slik samtale er ikke bare enkelt, men intensjonen er at man hver for seg og sammen får anledning til å diskutere teksten med utgangspunkt i egen førstehåndserfaring. Det er ikke viktig hvor langt man kommer, eller om man blir enige om en autoritativ forståelse. Det som er viktig er spørsmålet om man opplever den litt kilende følelsen av å bli engasjert i møtet med teksten som et åpent problem. Denne kilingen rommer også følelsen av at det faktisk er litt skummelt å by på seg selv.

Vi vet fra både forskning og erfaring at en åpen instruks til en tekst som byr på litt tolkningsmotstand, er engasjerende for både barn og voksne. Noen vil alltid distansere seg, og motsetter seg å gå inn i situasjonen, men de fleste følger typisk instruksjonen, og kommer i berøring med engasjement i teksten og samtalen om den. I klasserommet ser vi at dette kommer til uttrykk gjennom mye snakk både om og rundt teksten. For lærer kan det være både tilfredsstillende og til og med overraskende og oppdage at andre elever enn de som vanligvis er veldig aktive muntlig, plutselig kobler seg på og deltar i samtalen.

Diskuter i grupper eller i plenum:

- Hvilke erfaringer gjorde dere gjennom deltakelsen i den litterære gruppesamtalen i oppstarten av denne økta?
- Hvilke implikasjoner kan det å gi åpne oppgaver til tekstarbeidet få for undervisningen?